

„Mi egy vérből valók vagyunk...”

Közösségépítés a népművészet erejével Zoboralján

Zoboralja vagy Zoborvidék történelmi tájegység Szlovákiában, amely a Nyitráról északkeletre húzódó Tribecs-hegység déli nyúlványainál, a Zobor és a Zsibrice közti hegylánc, valamint a Piliske két oldalán terül el. Napjainkban ez a legészakibb, még összefüggő magyar nyelvsziget a Kárpát-medencében.

Több Balaton-felvidéki településnek Zoboralján vannak testvértelepülési kapcsolatai. A Kelet-Balatonon a Kistérség és a Zoboralji régió között negyedévszázados a kapcsolat. Táborok, különböző események, kiállítások, konferenciák és kiadványok őrzik ennek a különleges kistérségi kapcsolatnak a nagy jelentőségű eredményeit.

Alsóörs és a felvidéki Kalász (Klasov) között már 2014-ben elindult az együttműködés, a közös gondolkodás, melynek középpontjában a népművészeti hagyományok álltak, mozgatórugói pedig az Alsóörsi Csipkeműhely tagjai és vezetője, Szuperné Bohus Judit Gránátalma-díjas népi iparművész hímző, csipkeverő voltak.

2016-ban Alsóörs elnyert egy hungarikum pályázatot, melynek elsődleges célja az volt, hogy ezt a kapcsolatot megerősítsék az értékek és a népművészet mentén.

Az előzetes találkozók alkalmával kiderült, hogy a csodálatos és egyedülálló zoboralji mintakincs végveszélyben van, és ha nem történik valami csoda, az ott élők lassan elfelejtik. Ezért volt fontos Zoboralja bekapcsolódása a hungarikummozgalomba, az értékmegmentés, az ottani hímző- és csipkekultúra megmentése és visszatartása.

Módszertani referensként 2013 óta dolgozom a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém

Megyei Igazgatóságán, egyik kiemelt feladatom a helyi értéktárak létrejöttének és működésének szakmai-módszertani támogatása. Ennek keretében folyamatos kapcsolatban álltam a Veszprém megyei települések nagy részével, több sikeres projekt valósult meg az értékfeltárással kapcsolatban. Az együttműködésnek köszönhetően kerestek meg Alsóörsről, hogy vegyek részt a nyertes hungarikum pályázat megvalósításában és szakmailag segítsem munkájuk

Mezőkövesd, 2019 – Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázat, díjazott alkotások és a csoport

kat. A felkérésnek nagy örömmel tettem eleget, hiszen feladatunk és kötelességünk, hogy minden lehetséges módon segítsük az elszakított területeken élő magyarságot, és erősítsük az anyaországhoz való kötődésüket.

A pályázat keretében hímző- és csipketábor, kiállítások, szakmai előadások és képzések valósultak meg. A projekt elindított és generált olyan folyamatokat, amelyre méltán nagyon büszke minden érintett. Májusban Zoboraljáról 12 fő jött el az alsóörsi táborba, hogy újra megtanulja a zobori hímzést és csipkeverést. Innen indult el az a lendület, amely a mai napig is tart. A tábor ideje alatt alakult meg a Zoboralji Örökség Örzői Hímző és Viseletkészítő Műhely.

Amint hazaértek, Tóth Borbála, a Műhely és a Csemadok Pogrányi Alapszervezetének vezetője megszervezte, hogy a Csemadok keretein belül dolgozzon tovább a csoport. Elindult az elkészült anyagok zsűriztetése és részvételük a különböző országos hímző pályázatokon.

2016 novemberében Zoboralja volt az I. Veszprém Megyei Értékünnep díszvendége, ahol kiállítással és előadással mutatták be értékeiket a résztvevőknek.

A Műhely 2017 novemberében hivatalosan civil szervezetté alakult, ami lehetőséget adott az önálló pályázatokra.

A folyamatos zsűriztetés eredményeként a csoport elérte a Népi Tárgyalkotó Iparművész Szervezet minősítést 2019 végén, ami nem mindennapi siker, hiszen ők az egyetlen külhoni alkotókör, amely ezzel a címmel büszkélkedhet.

Megalakulásuk óta több anyaországi kiállításon, pályázaton eredményesen szerepeltek, díjazásban részesültek (Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázat, Mezőkövesd; Százrózsás Hímzőpályázat, Mezőkövesd; AMKA, Élő Népművészet, Országos Textiles Konferencia, Békéscsaba).

Az alkotókör a Szlovákiai Magyar Kézműves Szövetség tagja 2018 óta. Eredményesen szerepeltek a Nemzeti Művelődési Intézet Komatál pályázatán. Bemutakoztak a Kárpát Expressz című tv-műsorban és a Magyarság Házában is. Egyre több helyre hívják őket kiállítani a Felvidéken, ahol bemutatót tartanak és tanítanak, a fiatalabb korosztály számára is igyekeznek átadni ezt a tudást. A jelenlegi 15 tag közül van, aki alapító tag. Egyikük csipkét ver – amivel az alkotásaikat díszítik –, ketten a koloni fehér hímzéssel, a többiek a zobori ingekről levett mintákkal dolgoznak. A két fiatal varrónő tag pedig a népviseletet teszi újra ismertté. Napi használati tárgyakon (pl. táska, tarisznya, telefontok), viseleti darabokon (pl. ing, blúz, ruha, kendő) és a lakásokat díszítő függönyökön, terítőkön jelennek meg ezek az „újrafogalmazott” minták, amelyek a fiatalokhoz is közel állnak és erősítik identitásukat a hímző kultúra által.

A lelkes közösség munkáját és eredményeit látva döbrentek rá többen, hogy mennyi kincsük van, ami még nincs felfedezve vagy publikálva. A közösség célja a zoboralji népi minták, viseletek újravarrása és a csipkeverés. A Műhely tagjai kutatómunkát is végeznek, hiszen még mindig találni olyan alkotásokat, amelyek mintáját eddig nem írták le; köszönhető ez annak is, hogy a vidék minden településének megvoltak a maga jellemzői. Zoboralja népi hagyománya viszonylag zárt, kevés külső hatás érte, ezért valóban megmaradtak az ősi minták. A mintákat lerajzolják és újrafogalmazzák. A megszerzett, visszatánított tudásukat tovább szeretnék adni a fiataloknak.

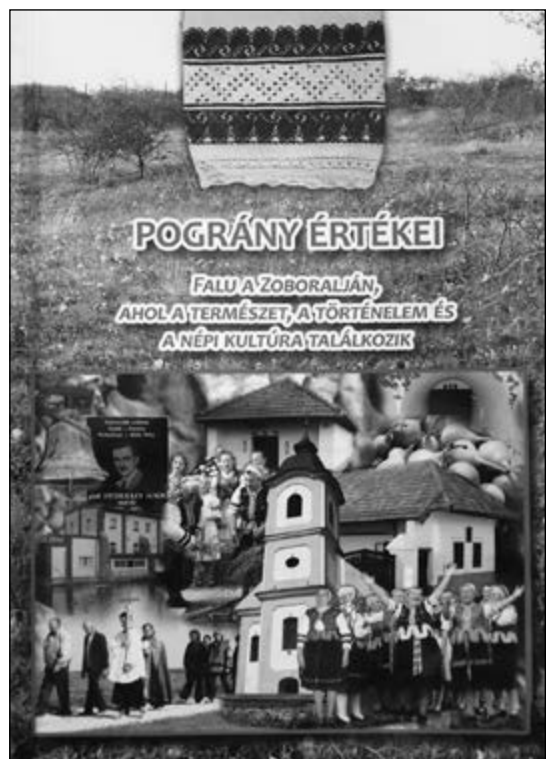
A sikeres együttműködések gyümölcseként 2016-ban megalakult a Zoboralji Tájegységi Értéktár, valamint 2017-ben a Pogrányi Helyi Értéktár Bizottság, melyek célja az értékek összegyűjtése, do-

kumentálása, megőrizve őket a jelenkor és jövő számára.

2019-ben szintén egy hungarikum pályázati támogatás tette lehetővé annak az egyedülálló kiadványnak a létrejöttét, amely a pogrányi helyi értékek gazdagságát mutatja be.

A könyv *Pográny értékei – Falu Zoboralján, ahol a természet, a történelem és a népi kultúra találkozik* címmel jelent meg, anyagát Fehér Sándor helytörténész gyűjtötte össze. Fontos tudniuk a helyieknek, milyen értékekkel vannak körülvéve. A könyv hatására keresik a bemutatott értékeket, sokról nem is tudták, hogy ott van a faluban. Már az ott élők is érzik azt, hogy nagyon fontos, hogy az értékeik megmaradjanak nyomtatásban, hiszen ez élteti és viszi tovább a magyarságot, ami a szórványban lévő településeknek és az összmagyarságnak is nagyon fontos. Büszkék arra, hogy kincseik bekerültek a Felvidéki Értéktárba.

A könyv megjelenése motiválón hatott a környező településekre, hiszen azóta több helyen, Nyitrageszten és Alsóbodokon is megjelent hasonló, helyi értékeket bemutató kiadvány.

Pogrányi Tájháza és Rendezvényközpont

Ezt a kötődést talán még jobban erősítette az, hogy a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány Zoboraljára szervezte 2019-ben az egyik Értékfeltáró Kollégiumát. A kétszer egyhetes kutatómunka eredményeként a zoboralji települések értékeiről és értékörzöiről született egy olyan összefoglaló kiadvány, ami segítséget nyújthat a helyi értékek összegyűjtéséhez. A felmérés a tájegység értékeit, hagyományait tárta fel és örökítette meg, felhívva a figyelmet külhoni kincseinkre. Akik kézbe veszik ezt a könyvet, azokban tudatosulhat, hogy ott, a Felvidéken is élnek magyarok, akik azok akarnak maradni.

2020-ban újabb kihívással szembesültek: a pogrányi tájházat, amit az önkormányzat bérelt, szakmai kezelője pedig a Csemadok alapszervezete volt, a tulajdonosok el akarták adni. Bár a községnek elővásárlási joga volt, de pénze nem az ingatlan megvásárlására. A tájházat mindenképpen szerették volna megtartani, hiszen fontos volt az ősök szokásainak, hagyományainak fennmaradásának szempontjából,

ezért elkezdtek együtt gondolkodni a megoldáson.

A szerencse melléjük állt: egy, a Nemzeti Összetartozás Éve alkalmából rendezett megemlékezésen gondjukat meg tudták osztani Potápi Árpád Jánossal, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkárával, aki a Magyar

Kormány támogatásáról biztosította őket. A sors azonban közbe szőtt, az ingatlan tulajdonosai vétőt találtak. Újra kezdődött a keresés, a tervezés... Majd minden jóra fordult. Pográny Potomszög részében sikerült egy megfelelő, több mint százéves épületegyüttest találniuk. Magyarország Kormányának köszönhetően az ingatlan 2021 februárjában a Csemadok Nyitrai Területi Választmányának tulajdonába került. Megkezdődött a felújítás, egyrészt a támogatási összegből, másrészt a helyiek segítségével. Hétről hétre szépült a leendő tájház és rendezvényközpont. Úgy tervezték, hogy a szórványban élő magyarság, a zoboralji kulturális élet központi bázisa lehet majd az épületegyüttes; az új tájház már nemcsak bemutató tér lesz, hanem egy rendezvényközpont, könyvtár és a közösséget összefogó terület is. A településen és a környéken élők magukénak érezték ezt az előre mutató kezdeményezést: rengeteg régi tárgy, bútor- és könyvfelajánlást kaptak a munkálatok szervezői. Sokan megosztották javaslataikat, milyen ren-

Pogrányi Tájháza és Rendezvényközpont átadóünnepség, 2021.09.10. – jobbról balra: Potápi Árpád János, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára, Presinszky Laura, Pográny polgármestere, Bencz Margit, a Csemadok Nyitrai Területi Választmányának elnöke, Bárdos Gyula, a Csemadok országos elnöke

dezvényeket, kiállításokat látnának szívesen.

Az ünnepélyes átadóra szeptember 10-én került sor, a létesítményt Potápi Árpád János, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára, Bárdos Gyula, a Csemadok országos elnöke, Bencz Margit, a Csemadok Nyitrai Területi Választmányának elnöke és Presinszky Laura, Pográny polgármestere avatta fel. Az épületben egy állandó kiállításnak, előadótérnek, irodának és egy gyermek- és kézműves foglalkozásokra alkalmas műhelynek teret adó helyszínt alakítottak ki.

A hasonló intézmények megléte és működtetése rendkívül fontos a helyi magyar közösségek megtartásának szempontjából – főként a szórványvidéken, de a még tömbmagyarnak számító területeken is –, mert kulturális szerepük mellett a helyi közösségek találkozóhelyeinek feladatát is ellátják. Ez a közösségi tér, szórványközpont segíti majd a zoboralji magyarságot; megálmodói remélik, hogy az ingatlanban mindenki otthonra talál. A Zoboralji Tájház a nemzeti összetartozás háza lett, a nemzeti összetartozás évében lett megtámogatott álom, és a nemzeti újrakezdés évében vált valósággá.

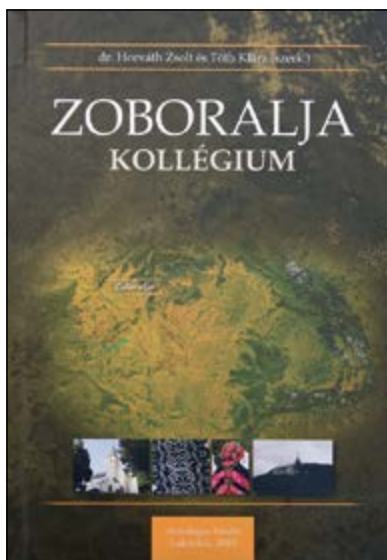

Zoboralji viseletben Tóth Borbála és Balkó Szilvia, a Zoboralji Örökség Örzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely tagjai

A kezdetek óta szoros maradt a kapcsolatunk Zoboraljával: pályázatok írásával, egyéb szakmai lehetőségek megvalósításával támogatjuk a szakembereket. Évente többször találkozunk – személyesen vagy online –, melyek alkalmával egyeztetjük a terveket, az elképzeléseket és a lehetőségeket. Továbbra is keressük azokat az alkalmakat, különböző projekteket, ahol folytatható ez a sikeres együttműködés. Reméljük, hogy a következő nagy tervük, egy járási népfőiskola kialakításában, megszervezésében is

partnerei, segítői lehetünk az ott élőknek.

Az évek során létrejött és megerősödött egy közösség a népművészet köré szerveződve. Ez a közösség a magyarságnak és a felvidéki magyarságnak az összetartozását erősíti. Egyrészt ott, a saját közegükben, de ezáltal az anyaországhoz való kötődésük is sokkal erőteljesebbé vált. Az egymást támogató folyamatok, a közös munka hozzájárult nemcsak a nemzet egyesítéséhez, hanem a közösségek megerősítéséhez is.

BÁNKUTINÉ MIHALCSIK MÁRTA a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatóságának módszertani referense 2013 óta. Kulturális mediátor, népművelő, történelem szakos tanár, rendezvény szervező, eTanácsadó. Dolgozott kistérségi IKSZT-ben, vezetett városi művelődési házat, irányított nagyvárosi közművelődési intézményrendszert. Fő szakterülete a helyi értéktárak létrejöttének és működésének szakmai-módszertani segítése. Részt vett több értéktáró kollégium munkájában, melyet a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány szervezett. Szakmai tevékenységét az új feladatok iránti nyitottság, a közművelődés, a kultúra iránti elkötelezettség jellemzi.